

APXMB

1900
4.

ن. بزیمانی
حاجی زین العابدین
تقی یفین. ده ایلی
1900.

APX
АРХИВ

است 1/24
تفتیش عین
کتاب
نورین العابدین
کتاب

اللی ایلیک
میشنی
و

جماعتہ خدامتاری

انہ
نریمان
نریمان
باد کوہ

AZERBAIJAN
KUTUPXANASI
1155

1900

مطبعة آخوندوف

Каруленов И
Насел З. Трозныев И
50 11111111

بر
بر
ریک
فوق
ای
مالار
وزیر

1/28
35
11
11

92
9(47.924)

1900

4

H 55

مقدمه — تولد حاجی زین العابدین تقی یوف — آتاسیغ
اوگا تریه سی — حاجیگ ابتدا پیشه سی — پیشه لرده
ترقی ایتکی — حاجی بودرات ایشلرینده — روزکاریگ
سده مه لری — اوشاقلارینه تریه سی — حاجی نفت
ایشلرینده — ترقی ایتکی — قولوقچیلر و فقیرلر ایله
رفتاری — حاجیگ خرجینه علم تحصیل ایدنلر —
مردکانده صنعت مکتبی — بادکوبه ده قز مکتبی — بیز
فابریقاسی — مسلمان جمعیت خیرییه اعانه سی —
ادیاتده خدمتلی — تیاتره دقتی — ارمنی آرتیسلریگ
حاجیه بخشیشی — خارجی آلمته خدمتلی — دولتیگ
دقتی — حاجی حال حاضرده — آخراجی سوز —

Дозволено цензурою. 22 августа 1900 г., г. Тифлисъ.

М. АХУНДОВ админ
Азербайжан Республикасы
Умумиет-китобханасы
Инв. № 2267

00070

АРХИВ

ای کنج اختیار زائر! ای عاقل و بیقرار زائر!
 مانند کاپ سویله سویله: یلم هاره به کیدیرسن اویله
 یوز دخی ایله سن سیاحت بر کره دوشون که اگ نهایت:
 آرا مکینگ بویر دکلمی؟ بو قبر بقا ائسر دکلمی؟

دو غرودر! یوز سیاحت ایتک، یوز دولانمق،
 یوز چالشمق: آخریمز قرا توپراقدره... انسانیک
 باشیده یوزمین قره یازیلار، یوزمین فکرلر! زندکالقیینده
 یوزمین دره لره، تپه لره، یوزمین قوی لره، حسابسیز
 آچلمیان دوگونلر، روز کاریک یوزمین اوخلاری، کونده
 مین دفعه نفسیگی ساتمق، سروانه کمی اوزگی اودلاره
 یایمق، ساعتده دفاعتیه اولوب دیریلک، تک نفسیگ
 ایچون مین نفسی پوج ایتک — بولار هاموسی نه دن
 اوتریدر؟ حیاتدن اوتری دکلمی؟ حیات نه دن اوتریدر؟
 انسانیک دیرمانی بوش قالمه مقدن اوتریمی؟ واویلا!
 واحسرتا! هرکاه دیله درسه.

یرتجی حیوان شکارینی ایدوب قارنی توخ
 اولانده غیر شکار دایجه کیمبور، یوخسه انسان
 یرتجی حیوان انصافینده ده اولمادی؟ چوخ حیف!

Handwritten notes in the right margin, including the phrase "بویله سویله سویله" and other illegible text.

«گر قرا داسی قزل قانیله علوان ایده سن! رنکی تئیسر
تا پار لعل بدخشان اولماز!» ایله ده بز: ها چالشاق
اوزیمزنی تعریف ایتمه، ها چالشاق مردار صفتلریمزنی
حرکتلریمزنی پنهنده دو تمقه — انصافی مقامینده یرتیجی
حیواندن آلچاق بی انصافی، بی مرۆت کوریندیریک.
همون مسئله بزیم ایچون نهایتده آغرسه ده چه فائیده
یيله در عزیزیم!

هرکاه انسانیک حیاتی حقیقت بر یمدن اوتری
اولسیدی، اولنده نه لازیم اولمیشدی بزیم ایچون
خلاق عالمیک گوزل و اولمچی بخشیشی که «عقل کلیه»
اولسون؟ بلی انسان آنجاق عقل کلیه ایله حیواندن
آیریلوبدره. یيله اولان صورتده دیمک اولارمی
که انسان حیات ایدیر دکیرمانی بوغدا سیز قالمه مقدن
اوتری؟ هرکاه یيله اولسیدی نه لازیم دو شمیشدی
میونلریله آدملر شأن شوکتیندن ال چکوب خلقی دوز
یوله کتوریر دیار و میدان حربده حقیقتی تا یمق ایچون
جانلارینی فدا ایدیر دیلر. حقیقت میدانینده جان فدا
ایدنلر گوزلری کوروب عقل کلیه لری قبول ایتیموردیکه
بولاریله بر جنسده اولان انسان ظلماتده قالب عقلی
پاسلانسون و یورکی داش اولسون!... بودانالر

اوز جنسلرینی نادان کورۆب اولاری نادانلقیک
زندانیندن خلاص ایتمه چالشیر دیلر! بو فداکار لر الله
عظیم الشانیک کوزل اولان نعمتینی اوز جنسلرینده نا
هموار کوروب همان نعمتیک ثقلینه چالشیر دیلر. بو
شخصلر اوز مقصودلرینه چاتمق ایچون شأن شوکتدن،
مال و دولتدن، عورت و اولاددن کیچیر دیلر. حقیقت!
هرکاه زندکاناق هر شخصیک یالقیز اوز نفسینگ خوش
کیچمکیندن اوتری اولسیدی، بو آدملر دنیا نیک لذتیندن
یوز چورهر دیلر،

پس معلوم اولور که خداوند عالم انسانی حیواندن
«عقل کلیه» ایله آوروب اونیک بویینه بر تکلیف
قویوبدره. یوک تکلیفدرمی؟ بلی چوخ یوک، چوخ
آغیر تکلیفدر... بو تکلیف همان او تکلیفدر که جمیع
پیغمبر لر اونیک یولینده جان فدا ایدوبلر، همان بو
تکلیف دینلری و مذهلری بررشدیریر و انسانی ظلماتدن
خلاص ایدیر. بو تکلیف رب العالمینه یاوق اولمق
دکلمی؟ بلی... هرکاه حقیقت انسان آنجاق حیاتدن اوتری
یارانمیش اولسیدی، رب العالمین اوگا عقل کلیه عطا
ایتمزدی و عقل کلیه اولمان صورتده همان تکلیف اناسه
بورج اولمازدی، نیجه که حیواناته بورج دکل!...

بو مسئله ده جميع علمالريگ تصـورلری بر در:
 انسان كرك جهدايدوب الله عظيم الشانه ياوق اولسون،
 يعنى اونى تاپسون، بيلسون، تانيسرن... كورك آيا اوگا
 ياوق اولمقه اسباب واردرمی؟ اولنجی سبب و ياوق
 دوز يول آنجاق «بخشيلقـدر» يعنى انسانىگ بخشى و
 كوزل عملرى. انسان آنجاق بخشى عملريه و كوزل
 صفتلريه رب العالمينه ياوقلاشه بيلر: اونى تاپار، بيلر، تانيار
 «بخشيلق» انسانىگ صفتلريندن بريدر، آنجاق بو
 صفته طوربه طور معالر و يروب آگليوبلر. مثلا: بر
 نفر شخص زنگين چوخ چوركيدر، يعنى ايوينه قوناق
 كاند، جان دليه قوللوق ايتمكه حاضر در و يا ايتكه
 قوناقدير نهار ايتميور— بو شخصه بخشى دييورلر و
 يا ايتكه كلفتى چوخ اولان شخص كيجه و كوندوز
 چاليشوب دولت قازانير كه كلفتى نه ايتكه آج قالمه سون
 و حتى اولندن صگره اولاديچون چوخجه دولت
 قويسون— بوگا دييورلر «بخشى آدم ايدى، زيراكه
 وفاتيندن صگره كلفتى آج قويمادى. و يا ايتكه دولتى
 شخص دولتيه بخشيلق ايدير— اولارده بر برينه
 «بخشى دييورلر» و يا بر شخص دولت ايچينده بر كه
 نه يمانلق و نه بخشيلق ايدوب عبادته مشغولدر— بوگاده

عادتدر «بخشى» دييورلر و يا ايتكه عابد يوز ايل
 عمرينى عبادتده چورودوب خرمايله زندكانلق ايدير،
 اولندن صگره اوگا «بخشى» دييوب رحمت اوخويورلر...
 كورك يوخارده ذكر اولنان شخصلريگ
 «بخشيلقلارى» اولاراچون خداوند عالمينگ ذات
 پاكينى تاپمقه، يعنى اوگا ياوق اولمقه يول آچيرمی؟
 خيرا! بو «بخشيلقلار» مخصوص نفس ايچوندر. بر ذات
 ايچوندر نه ايتكه الله ايچون. همان آدلريگ آدلارى
 آنجاق اولان كونى دييارده ذكر اولنير، آنجاق اولن
 كونى دييارلر: الله رحمت ايسون بخشى كشيدي: قوناق
 سويندى، اولادينه يوك مبلغ قويدى، عابد ايدى، صالح
 ايدى... چوخ آز وقتدن صگره بولاريگ آدلارى نه
 ايتكه غيرلريگ و حتى اوز اولادلريگ ديگرينده ذكر
 اولونميور، چونكه همان شخصلر اوز حياتلرينده
 بخشيلق ايتميشديار آنجاق اوز نفسارى خوش اولمقدن
 اوتورى.

هرگاه بو بيچاره لر حياتارينده اوز بخشيلقلاريني
 جماعته، مائه، دينه صرف ايتسيديلر البته اولندن صگره
 اولاريگ آدلارى جماعتينگ، ملتينگ و ديندارلريگ
 قبلارينده كوك سالوب باقى قالاردى. كونده يوز

دولتی باسدروب اوز اوزیمزه دیوریک: ای بیچاره
 بو قدر چالشدگ و روشدگ آخردده اوزیگله نه
 آباردگ؟ ایکی آرشین ییز ایکی آرشین قرا تو پراق!
 قویدیقی دولت اوز تریه سینده اولان اوشاقلارینه
 کیچوب آخردده فانی اولار. تعجدر! پس نه دن اوتری
 بو بدبخت چالشیردی؟ بونیگله ییله مین ایلدن بری
 اولنریگ آدلاری بو وقته دک دیلرده ذکر اولنیر و
 اولاجقدره پس بولاریگ آدلاری دیلرده ذکر
 اولمقیگ سببی نه در؟ بولار نه ایدوبلر که یاددن
 اونودونمورلر؟ بولار اوز جینسلیگ یولینده جان
 فدا ایدوبلر: فقیرلره کومک ایدوب اولاری آجلقمن
 خلاص ایدوبلر، چونکه هر مانیک ضالاند، اولمقینه عمد
 سب کاسیلقدر، سوسیز یرده سوچبخاردوبلر، یتیم
 اوشاقلاره پرسدار اولوب اولاره لازیم اولان
 تریه نی ویروب، علماری انسانه آسان ایدوب همه
 وقت مانیک دردلرینه درمان آخثار مقده عمر لرینی
 صرف ایدوبلر. بزیم تصوریمزه کوره بو جنس شخصلر
 رب العالمینک ذات پاکینی ییلوبلر، آنجاق بو ذائلر مانیک
 بزگی اولوب دینه روتق ویروبلر. بو شخصلریگ ملته
 اولان خدمت لرینی ملت حس ایتیمورمی؟ مانیک بو شخصلر

باره سینده اولان دعا و تالرینی الله عظیم الشان
 ایشیمورمی؟ وای او شخصیک حالنه که حیاتی اوز
 نفسی ایچون کیچوبدر! آفرین او شخصلره که انسانیک
 صلاحیندن اوتری چالشوبلر! همون ذائلر هانسی ملته
 اولسه او مانیک گلی حساب اولنیرلر. بولاریگ عطری
 صگره دن دنیاه کلن جوانلری عطر لندریر، یعنی
 اولاریگ غیرتی کلجکده مانیک بالالارینی غیر تلندریر،
 اولاره بر نوع تریه و یریر که اولارده بو دنیاده
 جمعیت خیریندن اوتری جان قویسونلر، اوزلرینی
 حیوانه اوخشاتیموب الله تعالی ویردیکی نعمتی پوچ
 ایتمه سونلر...

مدنیلو مانلر بو شخصلریگ وفاتیندن صگره
 نشا نگاهلر تکبیرلر، اولاریگ سوانح لرینی یازوب
 اوشاقلاره اوخودیرلر؛ بو جنس شخصلریگ اسملری
 حرمتله دیلرده ذکر اولنوب نسل به نسل ملت بالا
 لارینیک آراسینده انشار تاپیر. صوگ کلنر بولاریگ
 باره سینده اوخویوب و ایشیدوب اوزلرینی اولاره
 اوخشادیرلر و وقتینده مانیک بزگی اولیرلر. بوموال
 غیرت، حمیت و همت آرتیر...
 بولاریگ بدنلری بر زماندن صگره توپراق

اولورسه، روحلری اولاریگ کوزل عملریندن لذت چگیر... حقیقت! یوز ایلدن سگره بو شخصلریگ مزارلرینی آجساق آنجاق توپراق کوره ریک، بولگه یله آدلاری دیلرده سویلننده - فکر ایدیرسن بو شخصلر اولمیولر، حیاتده باقی درلر. نه مال نه دوات، نه شأن نه شوکت انسانیک اوز نفسی ایچون اولسه اونی خوش بخت ایتمز. انسانیک خوش بختلیکی اونیک حیاتیندن سگره اسمی حرمتیله دیلرده ذکر اولمقده در. بو برته یه چاتمقن اوتری فداکارلق لازیمدر، یعنی تک صوص نفسیگه زندکانلق ایتمیوب بدن و روحدن ضعیف هم ملته کرک کولک ایده سن...

مسلمانلردن بو غیرتده اولانلاری کورمه مشیک سه ده آنجاق آدلارینی تاریخلرده اوخوبوریق و دوشونیریگه ملت یولینده جان قویانلار بزلرده ده واریمیش. بو ذات محترم هر عصرده اولوبلار، واردلر و اولاجلر. عموم خیردن اوتری بو عصر حاضرده انصافمز روا کورمیورکه جناب حاجی زین العابدین تقی یوفی نظریمیزدن کیچیرتیک، تا که جکده مانیک بالالاری بو جنایک ملته غیرتینی، وطنه محبتینی، انسانه همیتینی و حمیتینی تاریخده اوخوبوب کوزلری روشن و قلبلری شاد اولسون.

حقیقت حال! بو ذات محترم بر غیر ذاتدر روزکار بزلره بخشیش ایدوبدر! بو ذات مات بزگی، روزکاریگ نادیده اثری اولوب آدینی تاریخه سالمه یله ریکمی؟ بلی ۶۲ سنینده حرمتلو حاجی روزکاریگ سده مه لرینه دوام ایدوب میاونلر قازانوب اوز یله قبر بقایه نه آپاره جقدر؟ ۲ ارشین ییز! حیاتیندن سگره قویدیقی میاونلرمی آدینی تواریخده باقی قویه جقدر؟ خیر! الی ایله قرانیلمیش میاونلر بر آیک عرضنده فانی اولایلر: بو میاونلریگ دینه و ملته رونق، انسانیک روحنه یم ویرمکده صرف اولونمقی اونیک آدینی غیرتلو دین قرداشلاریگ بورکارینده نقش باغلا ده جقدر.

بو ذات محترمی تعریف ایتمکدن قباق لازیم کوریریگ اوخویانلاریمزه اونیک مختصر سوانحنی یازاق، تا کورک حرمتلو حاجی میاونلری نه طور قازانوبدر و آتیه، انسانه نه خدمتکر کوستروبدر، کورک بو جنس شخصیک حرمتی بزلره واجبدر یا یوخ؟ هرکاه واجبدرسه غیرتلو دین قرداشلاریمز، مدنیتلو مانلر جناب حاجی زین العابدین تقی یوفه اوز حرمتلرینی، محبتلرینی ۱۹۰۱ ایله سیاتیا بریگ ۲۰ سینده کوستره بیلرلر. همون بو آیده جناب حاجیگک الی ایلیک معیشتی و

باشلوب ملنه و انسانه خدمتر کوستر مکی تمام اولور. همون کون حرمتلو حاجینگ عمرینده کوزل و یسوک عیدلردن بریدر، هانسیکه میندن بر آدمه میسر اولمیور کورسون. همون بوکون بو ذات محترمیک روحی فکره کلمین لذتی حس ایده جکدر! همون بوکون اونیک نسلی پرور دکار عالمه ال کوتوروب راضلق ایده جکار که بو شخصیک نسلیندن دنیا به کلوبلر! همون بوکون معرقلو غیرتلو دین قرداشلاریمز و وطن داشلاریمز بو طور ذاتیک وجودینگ برقرار اولمینی خداوند عالمین استعانه ایده جکار! همون بوکون ادبیات اهلیک قلملری تاریخلر صمجه سینده ایشلیه جکدر! همون بوکون یورکاری داش عقلری پاس، دیاری پیس کسلر حدیله عید صاحینه باخه جکلر! همون بوکونده یخشلیکینگ باقی اولمقی و یمانلیکینگ فانلیقی کون کمی آشکار اولاجتدر! بلی بو بر غیر کوندرا! غیر عید در! غیر ساعتدر انسانیک عمرینده! بو بر غیر عالمدر! غیر حاندرا! غیر حیاتدر ذاتیک حیاتنده! خداوند عالم عمر عطا اینسه بر کمترین ملت قولی بوگونکی کونی کوروب آخرمچی سوزیمزی دیه ریک و وقتینده جناب حاجینگ مفصلا سوانحنی یازمه مشغول اولاریق

حاجی زین العابدین تقی یوف ۱۲۵۶ ایلده (یانوار ۱۸۴۸) بادکوبه ده تولد اولوبدر، آتاسی تقی باشما قچلیق ایدوب اوز کلتینی دولانديراردی. اون یاشینه دک ح. ز. ع. آتاسینگ تربیه سینده اولوبدر. آتاسی کلفت غیرتی چکن، زحمتدن قورخیمان بر ذاتیدی و همیشه اوغلی ز. ع. بو نصیحتی ایدردی: اوغلوم، زحمتدن قورخمه، چالیش تا آخرده اوزکه یه محتاج اولمیه سن. بو سوزلر بالاچه حسلی اوشاقینگ قلیننده گون به گون یر ایدردی. اون یاشینده اوشاق آتاسینگ زحمتینی کوروب حسلی یورکی قبول ایتمیوردیکه آتاسی یالقر زحمت چکون، اوگا کوره آتاسیندن توقع ایدیرکه اون بر ایشه قویسون، تا اینکه اوز یمینی قازانه. آتاسی راضی اولوب اون یاشینده اوغلینی بنا یاینه پالچیق داشیمقه قویور. بو ایشده اوشاقه کونده ۶ قیک و یریرلره. اولمچی قازانچینی ایوه کوروب آتاسینه و یریر. آتاسی دخی پولی کوتوروب بر قدر چورک و بر قدر پنیر آلیر، صگره اوغلینه خیر دعا و یوروب دییور: «پروردکار! چوخ شکرکه اوغلومیک قازانچینی یورم» بو سوز اوشاقینگ قلیننه چوخ تاثیر ایدیر. بوگوندن اوشاق زحمتی آرتوروب کیجه و

گوندوز فكري دوتديقي ايشده اولوب اوز گوجيندن آرتيق ايشاره ال آپارير. بالچيق داشيمقه كفايت ايتميوب ايش اوستينده اولان داشچاريگ ايشارينه دقت ايدير. ۱۲ ياشينده داش يونمقه باشاوبدر، ۱۵ سنينده بنا ليك صنعتي يخشي اوكرنير. بنا ليك صنعتنده اينژينار لريگ ايشارينه آرتق دقت ايديردش. بنا ليقه كفايت ايتميوب بر آرمه تدن صگره بودرات ايشارينه ياپشير. كوتورديك بودراتلار منفعلی اولوب بر قدر پول دوزلدير. ۱۸۷۳ ايلدن بودرات ايشاريني براخوب نفت ايشارينه ياپشير. نفت ايشارينده دورت دفعه روزكار يگ بيوك سده مه لرينه كرفتار اولوبدر. وقت اولوبدر كه قرانديقي پول اليندن بالمره كيدوبدر، اما بو نكته ييله ما يوس اولميوب اوزينه ايستي راحتليكي حرام ايدوب كوليني زحمتده كيچيردي. همان بو وقتلر آتاليق بورجيني فكر يندن اونوتوب اوشاقلارينه لازيم اولان تريه ني ويريردي — بو وقتلر بيوك اوغلي اسماعيل ريپانسي اوچليشچاني قورتاروب آتاسينه كوك ايدردي و كيچوك اوغلي صادق اوخويوردی. وقت اولديكه حاجي شراكتاي بيبيت يريني اجاره ايدير و بوروغ سالهقه مشغول اولورلر. خرج كونده آرتيردي،

اما نفع بالمره كورو نميوردی. يولداشي بوگه دوام كتور ميوب اوز حهه سيني حاجيه ساتير. حاجي سه بورجدن قورخميوب باشلا ديقي ايشي قباقه آپارير. بو وقتلر حاجي ايچون چوخ آغير كيچيردي. خرج گون به گون آرتيردي، اما قازيلان قويدن نفت نشانه سي كورو نميوردی، بو نكته ييله زحمت كش حاجي اميديني كسميوب زحمتيگ ميوه سيني گوزليوردی. همون بو مشتمده اولاركن قازديقي قويدن نفت فواره ايدوب حاجي مقصودينه چاتير. بوگوندن حاجي گون به گون قباقه كيدير زاوودده، قوللوق ايدنلر سويلرلر: «بز بو شخصيگ صبرينه و زحمتينه تعجب ايدير ديك: يلميور ديك حاجي ۲۴ ساعته نه وقت راحت اولور» حرمتلو حاجي آتاسيگ سوزلريني قوللوقچلرينه ديرميش: «زحمتدن قورخميگ اوشاقلار!» همون قوللوق ايدنلر سويلرلر: «هر چند بز به راحتليكي بو خيسه ده، بو نكته ييله حاجيگ ملايمليقي و انسانيكي بزيم اوگا جان ديله خدمت ايتمكيمزه سبب اولميشدی. بز به يمان سوز ديميوب تقصير يمز دن كيچيردي»
 بو منوال دولت گون به گون آرتاردی، اما بو نكته ييله حرمتلو حاجي ييمئري و فقيرلري ياددن

اونو نماز دی. جانلاری صافی آدملر یولچلیق ایدنده
 پول ویرمیوب ایش اوسته قویاردی. تا اوزلری
 زحمت چکوب پول قازانسونلر، السیز ایا قیسزلره پول
 و یروبو بقدر امکان کومک ایدر دی. بونی اوز دولتیگ
 مقابلینده آز کوروو حرمتلو حاجی یواش یواش
 ملت ایشارینه دقت ایدیره. مسلمانلریگ مدنیته و معیشتده
 دالده قالمقارینگ عمدہ سبببسی علم اولمه مقدمه یلوب
 باشلیور یتیم اوشاقلاری اوز خرجینه اوخوتمقی.
 اونیک خرجینه علم تحصیل ایدوب قورتارانلریگ
 تربیه سینه حرمتلو حاجی ۳۸۸۴۸ منات خرج ایدوبدر
 بو جوانلر آلدیقلمری علملریگ سبببسی ایندی خوش
 زندکاناق ایدیرلر. علملرینی تحصیل ایدوب قورتاران
 جوانلریگ یرینه تازه اوشاقلار کورتوروو لازیم اولان
 مخاریجی ایدیر. بو حالده اونیک خرجینه اوخویان
 اوشاقلاریگ حسابی ۸۴۸۰۰۰ مونسینه ایلده ۳۰۰۰ منات
 خرج اولنیر.

و دخی غیر مکتبلر ده یتیم اوشاقلاره کومک ایتمک
 قصدیله دورت مکتبه ناظر (پاچوتتی پایچیتیل) حساب
 اولنیر. بو مکتباره ایلده ایکی من منات خرج ایدیره.
 حرمتلو حاجی ملتیک خوشبختلکینی مکتبه کوروو

و کند اهلی ایچون علم اوخومقیک چتینلکینی نظره
 کتوروو مردکان اهلینه بر بیوک خدمت کوستر و بدر.
 ۱۸۹۵ ایلده مردکان کندینده اوز خرجینه ۵۰ اوشاقه
 گوره بر صنت مکتبی بنا ایدوبدر. بو مکتبه ترکجه و
 روسجه اوخومقدن سوائی اوشاقلاره علمه موافق چول
 و باغ ایشلرینی اوکوره درلر. بو مکتب مردکان و غیر
 اطرافده اولان کندلر ایچون بر قیمتسیر بخشیدر.
 قدرینی گریک یاسونلر! همون مکتبیک بناسینه ۳۱۲۴۰ منات
 خرج اولنوبدر و ایلده ۵۰۰۰ منات خرج اولنیر.

ایکینجی ملتیه قیمتسیر بخشیشی تازه آچلان قزر
 مکتبی درکه اوراده مسلمان قزلاری تربیه تاپه جقلمر.
 بو مکتبیک باره سینده بر آرز صحبت ایدر ریگ. فلا صوفلر
 طفل اوشاقلی یوشاق چوبوقه اوخشادوبلر، یعنی نیجه
 چوبوقی هر طرفه اکمک اولار، ایلده طفله ابتدانه
 طور تربیه و یریلسه بیوکنده او تربیه ده اولاجقدر،
 چونکه طفلیگ قوه حافظه سی چوخ ایتی اولور: نه
 گورسه گورر، نه ایشیتسه حافظه سینده ساخلار. بونی
 هر شخص اوزینده ملاحظه ایلده یلر. او شعرلر که
 شخص اوشاق وقتینده از بر ایدر قوجالانه دک همون
 شعرلر حافظه سینده قایلر. اما ۲۰ — ۳۰ یاشینده و دخی

گنج او کرندیکی شهر لر گونده نکرار ایتمه سه اونودلنر.
 پس بیله اولان صورتده معلوم اولور که اوشاقیک
 ابتدا تریه سیله گر کدر اصلو رفتار ایتمک، چونکه
 ابتدادن اوشاقه نه یول گوسترسن او یولده کیدره.
 سکیز یاشینه دک اوشاقه تریه و برن آنادر... ایندی
 انصاف نظریله باخاق بزیم آنالاریمزیگ تریه سینه:
 مدیتلو طاقه لرده اوشاقلاریگ دیلی آچلانده اولنجی
 سوزلری - دعا لدره، بزیم کیلریگکی - سویونج! اولاریگ
 اوشاقلاری شکلی کنا بلار ایله اوینورلر، بزیم کیلر
 پالچقده، توزده، تو پراقده بله نیرلر! اولاریگ
 اوشاقلاری نهاردن قباق اللرینی بویوب دعا اوخویورلر
 و بر یرده نهار ایدیرلر، بزیم کیلر اللری چیرکلی
 اللرینده بر پارچه چورک و پنیر کوجه لرده گویشورلر!
 اولاریگ آنا و آنالاری اوشاقلاریگ یانینده گوزل
 صحبتلر ایدیرلر بزیم کیلر اوشاقلاریگ یانینده بر برینه
 پیس سوزلر دیسوب قارغیش ایدیرلر و چوخ وقت
 آغاج آلوب بر برینی دوگیرلر! اولارده ایوه قوناق
 کلنده عورت عورتیله غیت ایدنده اوشاقلاری غیر
 اوطاقده ساخلیورلر، بزیم کیلر غیت ایدنده اوشاقلاری
 دیزلریگ دینده اوتوز دیریرلر! بیله آنالردن بزیم

2019

بیچاره طفللر نه تریه آلسونلر؟ بیله تریه دن صگره بو
 اوشاقلاردن نه گوزلمک؛ البته آنالاریمز تریه لی
 اوله لر اوشاقلاریمزه تریه لی اولارلر، هیچ آنا
 و آنا اوشاقینیگ بدبخت لیکنی اونیک ایشیک ناقه ایتده
 گورمه سون: اوز تریه سینده گر کدر گورسون... اولاد
 یمان درده مبتلا اولانده اونیک اولنجی دو شمینی
 اوز تریه سینده گورسون، دوغورودر هیچ آنا و آنا
 اولادینیگ بدبخت لیکنی ایتمه، اما چه فایده ایشیک
 کنه دقت ایدنده گوریر یککه اولادیک بدبخت اولمقنه
 اولنجی سبب اوزیمزیک...

دانا ایچون بو مسئله نی کشغ ایتمک لازیم
 بیلیموریک. بوندن علاوه آخر زمانده اوغلانلاریمیز
 مدیت دایچه کیدوب معرفده ترقی ایدیرلر: بولاریگ
 نظرلری زندکالقه و معیشته دگیشیریلر... پس بو
 مدیتلو معرفلو جوانلاریمزه معرفلو مدیتلو عورتلر
 لازیم کلمیورمی؟ گون به گون تریه لی جوانلاریگ
 حسابی آرتیر، اما چه فایده همون جوانلر ایولنمکدن
 اصلا فکر ایتیمورلر، چونکه تریه لی قزلاریمز یوخدر
 و تریه سیز قزلاری اوزلرینه عمرلیک یولداش
 ایتمک مذکورلر ایچون بیوک مسئله دره بولار که جکده

TORBAJ
 1155

اوشاقلار بئنگ قديره قايرلر... همون بو مسئله
 بادكوبه ده آتالاريگ و آنالاريگ يوركلرينده گركدر
 ير ايتسون. بر نظر ايت گور اره كيدن قزلاريمزدن
 لقدر بد بخت اولان وار... بي انصاف بي مروت
 جوانلار بيچاره پاكيزه قزلاري آوب صگره يمان
 يوللاره دوشيرلر. مگر عورتنيگ خوش بختليكي يمك
 ايچمكده زر زيا ايچينده اولمقده در؟ دوغرودر بو
 جواللريگ اكثري لازيم اولان تريه دادميوسه ده
 و چوخوسينگ تقايي دوات پاسلاندر و بسه ده، اما
 يقيكه قزلاريمز تريه اي و معرفت او اسه لر ايدى
 اوغلانلاريمز به هر حال تقه كامين ايشاري ايتمز دياره
 چولكه عقسو عورت پيس كيشيني هميشه يمان يولدن
 ساحلار. زمان حاضرده ايواي جوانلاريمز پيس
 يوللارده، بيچاره قزلاريمز قانلي ياشلار توكلرلر،
 آتالاريمز اولاره صبر ايدنيگ ديوب آه واي
 ايديرلر... ها چانه دك دياسيز قزلاريمز صبر ايدنه چكار؟
 ها چانه دك بولار عقلسيز انصافسيز جوانلاريمز يگ
 ظلملرينه دوام ايتسونلر؟ حرمتو حاجينگ بو مسئله
 بزيميه هم افكار اولمقينه شبيه مز يوخدر. هر چند بر
 ليجه نادان، دنيا دن خبردار اولميان اشخاص همون

М. Ф. АХУНДОВ АЕМНЕ
 АЗЕРБАЙДЖАН РЕСПУБЛИКАС
 УМУМ-М. ГАБЛИАНЫ
 Имя: _____

مکتبنيگ دشمني حساب اولنير ار سه ده، آنجاق اولاري
 بز ماته قومي قازانلردن حساب ايديريك. اولار
 ايچونده تاريخنيگ صفحه لري آچيندر... دوغرودر
 هرگاه بو مکتبه دينه و يامذهبه رخنه سالان بر شئي
 اولسیدی و يا ايتنه همون مکتب بر اوزنه دونه گيرسه
 اولنيگ اولينجي دشمني بز اولارق: حال بوکه بو
 مکتبه قزلاريمز دورت ايل درس اوخويه جقار: اوج
 ايل مسلمانجه و دوردينجي ايل بر آزر و سجه و
 ال ايشي. اوخويان قزلاردن ۲۰ نفر يتيم جناب
 حاجينگ خرجينه تريه آلا جقار و بولاره ايلده ۸ مين
 منات صرف اولنه جقدر. ايويگ بنا سينه حرمتو حاجي
 ۳ يوز مين مناته قدر خرج ايدوبدر!

۱۸۹۶ ايلده حاجي اينده كي اياير بي مبلونه دگن
 زاوودي يش مبلون ياريمه ساتوب يز فابريقاسي بنا
 ايتك قديره دوشدی. جناب حاجينگ حرکتی بولدن
 دولتن كوزلري دويميلدي، دولته آنجاق خوش
 بختليگ گورناري تجبه توريردي. بونگه ييه حاجينگ
 قاريندن خبردار اولانلار اونگ بو ايشده فداكارلقينه
 تجب ايدير ديار. زاوودي ساتمه اولنجي سبب بو
 اولوبدر كه قدر نيگ آخرياني راحتليكه كيچورتسون.

زاوود صاحبلى بو ايشىگ زحمتىنى و مشقنى بيليرلر.
 اوندن ماسوا فابريقه نىگ ايشى زاوودىگ ايشيدن
 تمير و راحت اولمقينه شمه يوخدر. هرگاه ديسگ
 غيرتو حاجى زاوود عوضينه فابريقه آچمقنده ده
 انسانيت ليكى كوسترويدر — آسان دولت قازانانلار،
 دولتيه كور اولانلار حاجينىگ عملينه كولرلر. حقيقت
 بر فكر ايتلى: زاوودده يوز آدمىگ چورك تاپمقى
 فابريقه ده مين آدمىگ چورك تاپمقينه برابر درمى؟
 قافقازده ييزىگ قيمتى بره اون او جوز لانمقى وطنه
 آزى خدمتدر...؟

۱۸۹۶ ايلده پيتير بورغده غيرتو مسلمانلر جمعيت
 خيرييه نىگ بناسىنى قويوبلر. جمعيت خيرييه مدنيتلو
 ملتدرده چوخدر و هنوز جمعيت خيرييه نىگ انسانه
 نفعى و ملتو كوميكي نه ايتده آرتيقدر. پيتير بورغ دين
 قرداشلار يميزىگ مسلمان جماعت خيرييه آچمقندن
 مقصودلرى علم تحصيل ايدن مسلمانلره و غير شهرلرده
 مكتب خانه لره قرائت خانه لره و آزار خانه لره آچمقنه
 كومت ايتمكدر. بو ايشده غيرت و پول كركدر اوله كه،
 جماعت كوزل مقصودلرينه چانسون. بورده ده غيرتو
 همتلو حاجى جماعته يوك خدمت كوسترويدر: اون بر

مين منات پيتير بورغ مسلمان جماعت خيرييه سينه بخشيش
 ايدوبدر! بونىگ عوضينده جماعت خيرييه نى بنا ايدنلر
 حرمتاو حاجينى عمرلىك چلين سيچوب ييوك تشكرلر
 ايدوبلر.

غيرتو حاجى بولاره بس ايتيموب ترك و فارس
 ادبياتينه خدمتدر كوسترويدر. آخر زمانده ادبيات
 يولينده ايشلين جوانلر يميزىگ حسابى كون به كون آرتير
 اما حيفا كه يازانلار ييزده پول يوخ دولتولر يميز ده
 غيرت، اوگا كوره ملتو يازديقلارى كتابلار چاپ
 اولونموب توزلاير. غيرتو حاجى بوگا دقت ايدوب
 ملتو نفع كتورن كتابلارى اوز خرجينه چاپ ايدروبدر
 حاجينىگ خرجينه چاپ اولنان كتابلار بولارد (۱) تازيخ
 مقدس اثر ملا عبدالسلام آخوندزاده - ۵۰۰ منات خرج
 اولنوبدر (۲) «شراپچى» (۳) «الله ديوانى» آثار
 سلطان مجيد غنيوف ۳ يوز مناته قدر خرج اولنوبدر.
 (۴) «اشعار سيد عظيم شيروانى» - ۵ يوز منات خرج
 اولنوبدر. (۵) «نادر شاه» اثر نريمان نريمانوف ۳۵۰
 منات خرج اولنوبدر. بو اثر جناب حاجينىگ خواهشيه
 كوره فارس ديپينه ترجمه اولنير و چاپ اولنه جقدر.
 ۱۸۹۵ ايلده بادكوبه ده روس ديپينده ويريلن

« قاصبی » غزته سینی ۵۷ مین ماته آلوبدره بو غزته نی
آلمقده ده حرمتلو حاجی بیگ فکر ینده وطن داش-لارینه
کومک و خدمت ایتمک واریمیش...

بوندن سوایی ایرانده، اسلامبولده، هندوستانده
و مصرده چاپ اولنان جریده لره مشتری تاپمق ایله
و اوزی بر نیچه سینه پول باغیش-لامقیده خدمت-
کوستروبدره غزته بیگ انسانه منفعتینی نظره آلوب و بر
پاره روحانی بیگ روزنامه لره اولان حیر نظر لرینه
دقت ایدوب و بولاریگ کوزلری غزته لر یله آچلمقینی
اوزینه یقین ایدوب...

بو ذات محترم بیگ غیرتی انسانی حقیقت حیران
ایدیر! هجیب بودر که ۱۸ ایل بوندن مقدم بادکوبه ده
حاجیدن دولتلو و مدنیتلو شخصلر اولوبسه ده و حال
حاضرده و ارسه ده، آنجاق بادکوبه ده تیاتریگ اولنجی
بناسینی قویان حرمتلو حاجی اولوبدر.

تیاتریگ انسانه منفعتینی، روحه لذتینی دفاعتیه
یازمیشیق. تیاتر بیوکلر ایچون مکتبدره همون مکتبده
کورمدیکمز شیلری و یا کوروب دقت ایتدیکمز
احوالنلری کوروب و ایشیدوب پس عملردن عبرت
و یخشی صفتلر اخذ ایدیریک: عملیمز ایچون یم او

روحمز ایچون لذت آلیریق.

همون بو تیاتریده بادکوبه بیگ ممر قتلو جو انلری
جماعت خیریه ایچون ایله نیچه دفعه ترک دیلینده
قومیدیا اوینیورلر. تیاتریگ بر کیجه لیک کرایه سی یوز
منات ایسه حرمتلو حاجی کرایه دن کیچوب هر دفعه
جماعت خیریه یه بولده باغیشلور. ۱۹۰۰ ایله یوز مینه
قدر خرج قویوب تیاتری تازه لندیردی: یری
بالاچه درسه ده اوزی گوزل بر تیاتر اولوبدر.
حرمتلو حاجی بیگ تیاتر اولان قوللر قورلارینی ارمنی
تیاتری بیگ آرتیسلری نظره آلوب ۱۹۰۰ نجی ایله اوگا
رضامند لیک و مبارکبادلیق ایتدیلر و بر گوزل کاغذ بیگ
اوسته یازیلیمیش نطقلرینی گوزل جلدیده حاجیه بخشیش
ایتدیلر. همون کاغذ بیگ اوسته بو سوزلر یازیلیمشدی:

« حرمتلو حاجی زین العابدین! قدیم زماندن، یعنی قدیم
یونانلردن، عربلردن و غیر مدنیت یولینده جان قویان
طائفه لر بیگ و قیتیدن بری تیاتریگ عقله و روحه ترییه
و یرمکی کون کمی آشکاردر. بادکوبه غیر شهر لر تکی
قرانلقدن ایشیقلیقه دوشمکه چالشیر، اما بو وقته دک بو
شهرده اول کیم بیگ فکرینه دوشوبدر او ایویگ بناسی
که تیاتریگ کوزل اولان اثرینی خلقه یایسون؟ بزه

یخشی، ماو بدر که باد کوبده بو ایشیگ فکرینه دوشن
 اقل سیز اولوبسگر، حرمانو و غیرتلو حاجی! آنجاق
 سیز بو فکرده اولوب تیاتیری ایجاد ابدوسگر،
 هاوز بو تیاتیری، دانسیکه نیچه ایلیگ عرضینده کونیک
 شفقی کدی شفقرینی یا بوسدر. بز ارمنی تیاتیرینگ
 کما تر بن قوللو و چپاری سیزیک بو باره ده اولان
 زحمتگری و مرهمنگری حس ایدوب بو کون تازه
 بز نمیش تیاتیره نظر یتروپ و یورکیمز شاد اولوب
 بو کونی بایرام ایدبریک و جان دلیه یک دیل سیزه
 اوز حسیاتیمیزی ذکر ایدبریک: ساق اولسون بو
 تیاتیری بنا ایدن! ساق اولسون حرمانو و غیرتو
 حاجی زین العابدین! بو سوزلردن صگره حرمتلو
 حاجینگ شاد ایتیدن کوزلری یا شاروب دیدی:
 « سیز دن نهایتده راضیم: سزیک بو سوزلریگ که چکده
 تیاتیره دخیده یوک خدمتار کوستر مکیمه سبب اولار »
 حقیقت مات بو طور ذاتاریگ خدمتارینه نه قدر
 دروست قیدت قویسه او قدر اولار غیرتلرینی و
 همتارینی آرتار لر.

جناب حاجینگ خدمتاری بر مسلمان ملتینه اولوبدر
 غیر ملتاره و دولت جماعت طرفیندن کوربان ایشلاره

حاجینگ یوک خدمتاری اولوبدر و اولور نه ایگه
 باد کوبه ده حتی غیر شهر لرده ده: تازه آچیلان
 آزار خانه لره، مکتبلره جمعیت خیرییه جناب
 حاجینگ یوک اعانه لری اولوبدر و اولور. خارجی
 مات حاجینگ قوللو قلا رینگ عوضینده اوگا لازیم
 اولان حرمتی کوستروپ همیشه غزته لر یگ صفحه لرینده
 حاجینی تعریف ایتکده وارد لر. دولت دخی اونیک
 جماعته اولان اعانه لرینگ عوضینده لازیم اولان
 نشانلاری (ستانیسلا و ۳ مجی دره جه یه دک) ویروبدر
 بو نشانلار شهادتلیک و یریرکه پادشاهمز ایمراطور
 اعظم حرمتلو حاجینگ انسانه ملتیه و وطنه اولان
 خدمتارینی دقتسیر قویمیوبدر. بوندن سوائی غیر
 دولتدنده حاجینگ نشانلاری واردر. ۱۸۷۲ ایلدن
 جناب حاجی باد کوبه دومینده قلاسنی حساب اولنیر،
 بو قوللو قده حرمانو حاجینگ هم شهره و هم جماعته
 یوک کومکلیکی چا توبدر و چاتیر.

بو وقتیه دک غیرتلو حاجینگ عمومی جماعت و
 مات ایشلرینه بر میلیون مناته قدر خرجی اولوبدر!! بوفانی
 دنیاده دولتدن اوتری انصافلری بی ساتانلار بونی
 او خوباننده، یعنی بولیک قدرینی کورنده آغزلاری

آچیللا قالاچتمدر! غیر لر دن اوتانمه سه لرده اوز
 عالم لرینده اوز لری اوز لریندن اوتاناچقلا...
 جناب حاجی حال حاضرده ۶۳ سنینده وارسه ده
 آنجاق چوخ دیری باش کورنیر. اوزی اورته بوی
 توکمه شخصدر، هر بر اعظاسی دروست یوزیندن عقلی
 کمالی معلوم اولنیر. سحر ساعت اوندن تا ایکی یه دک
 غیرتلو حاجی قانظورینده اولوب کونده ۳۰-۴۰
 نفر ایله صحبت ایدیر و آراده همیشه ایشلرینه دقت
 ایدیر. هر کون روس مرزاسی روس لسانینده مشهور
 غزته لری اوخویور و آراده سوال جواب اولور.
 صگره مسلمان مرزاسی ایرانده عثمانلیده هندوستانده
 و مصرده ویریلن ترک فارس و عرب غزته لرینی
 اوخویور. حاجی چوخ دقتله قولاق آسوب اوز
 تصورینی سویور. حاجی پولیتیکه، یعنی سیاسی مسئله لرینه
 آرتق دقت ایدیر: حرمتلو حاجینیک بو سنیده قوه
 حافظه سینگ ایتلیکینه معطل قالمالیدر. کونده اون
 غزته یه قدر اوخونیر صباحی هاموسیندن خبر
 ویرمه حاضر در: هانسی احوالات هانسی غزته ده
 اولمقینی سهوسیز سویور. بو سببه کوره جناب حاجی
 زمان حاضرده سیاسیدن، مدیتدن و معرفتدن باخبر

بر ذاتدر. نه اینکه ترکجه و حتی روسجه مدیتدن و
 معرفتدن صحبت ایتمه قادیردر. مدیتلو شخصلر
 حاجینیک علملرین و تاریخدن خبر دار اولمقینه تعجب
 ایدیرلر. خلتی خاصیتی چوخ ملایم، اوزیندن کیچوکاره
 همیشه حرمت ایدن، دیدیکی بر سوژی ایکی اولمیان،
 ویردیکی وعده یه عمل ایدن حق سوزدن قاجمیان،
 کناکاریک تقصیریندن کیچن، اوز سهوی کینز لتمین،
 غیتدن اجتناب ایدن، یورکی صاف حسلی بر ذاتدر.
 حرمتلو حاجی نپاتیری لهما ایتده سویر: هر آخشام اوز
 لوژاسینده اکاشوب آرتیسلا ریگ اویونلارینه چوخ
 دقتله باخیر.

بلی، حرمتلو حاجی ۵۰ ایل زحمت چکوب میلیونر
 جمع ایدوبدر. اونیک جمع ایتدیکمی میلیونلردن انسانه
 و مده منافع یتشوبدرمی؟ هرگاه یتشوبسه بو ذات
 محترمیک خدمت لریک عوضینده ملت نه ایتمالیدر؟ تکلیفی
 نه در؟ بو مسئله نی حل ایتمک بر آدمیک ایشی اولمیوب
 معرفتو مسلمانلر بو باره ده کرکدر مشورت ایده لر
 و مشورت مقابینده جناب حاجینیک مانه خدمت لرینی غیر
 «مسلمان میلو نچیلریک ایشلریله (بادکوبه ده خصوصاً)
 بر ترازویه قویملی. مقام تفاونده حرمتلو حاجینیک ملت

آچیللا قالا جتدر! غیر لردن اوتالنه سه لرده اوز
 عالم لری اوز لری اوز لریندن اوتانا جقلا...
 جناب حاجی حال حاضرده ۶۳ سنینه وارسه ده
 آنجاق چوخ دیری باش کورنیر. اوزی اورته بوی
 توکمه شخصدر، هر بر اعطاسی دروست یوزیندن عقلی
 کمالی معلوم اولنیر. سحر ساعت اونندن تا ایکی یه دک
 غیرتلو حاجی قانطورینده اولوب کونده ۳۰-۴۰
 نفر ایله صحبت ایدیر و آراده همیشه ایشلریه دقت
 ایدیر. هر کون روس مرزاسی روس لسانینده مشهور
 غزته لری اوخویور و آراده سوال جواب اولور.
 صگره مسلمان مرزاسی ایرانده عثمانلیده هندوستانده
 و مصرده و یریلن ترک فارس و عرب غزته لرینی
 اوخویور. حاجی چوخ دقتلیسه قولاق آسوب اوز
 تصویرینی سویلور. حاجی پولیتیکه، یعنی سیاسی مسئله لرینه
 آرتق دقت ایدیر: حرمتلو حاجینیک بو سنیده قوه
 حافظه سینگ ایتلیکینه معطل قالمالیدر. کونده اون
 غزته یه قدر اوخونیر صباحی هامو سیندن خبر
 ویرمه حاضر در: هانسی احوالات هانسی غزته ده
 اولمقینی سهو سیز سویلر. بو سببه کوره جناب حاجی
 زمان حاضرده سیاسیدن، مدیتدن و معرفندن باخبر

بر ذاتدر. نه اینکه ترکجه و حتی روسجه مدیتدن و
 معرفندن صحبت ایتمه که قادیردر. مدیتلو شخصلر
 حاجینیک علملر دن و تاریخدن خبر دار اولمقینه تعجب
 ایدیر لر. خلقی خاصیتی چوخ ملایم، اوزیندن کیچو کله
 همیشه حرمت ایدن، دیدیکی بر سووی ایکی اولمبان،
 ویردیکی وعده یه عمل ایدن حق سوزدن قاجمبان،
 کناهکاریگ تقصیریندن کیچن، اوز سهوینی کیز لتمبن،
 عیبتدن اجتناب ایدن، یورکی صاف حسلی بر ذاتدر.
 حرمتلو حاجی نهایتی نه ایتده سویر: هر آخشام اوز
 لوژاسینده ااکشوب آرتیسلا ریگ او یونلارینه چوخ
 دقتیله باخیر.

بلی، حرمتلو حاجی ۵۰ ایل زحمت چکوب میلیونر
 جمع ایدوبدر. اونیک جمع ایتدیکمی میلیونلردن انسانه
 و ملته منافع یتشوبدرمی؟ هرگاه یتشوبسه بو ذات
 محترمیک خدمت لریک عوضینده ملت نه ایتملیدر؟ تکلیفی
 نه در؟ بو مسئله نی حل ایتمک بر آدمیک ایشی اولمیوب
 معرفتو مسلمانلر بو باره ده کرکدر مشورت ایده لر
 و مشورت مقابینده جناب حاجینیک مائه خدمت لری غیر
 «مسلمان میلیونچیلریک ایشار یله (بادکوبه ده خصوصاً)
 بر ترازویه قویملی. مقام تفاوتده حرمتلو حاجینیک ملته

اولان غیر تیئگ قیعتی عارفان یانینده بره یش آرتار.
 بیوک دندر، عزیزیم، انسان اوز ساقلقینده جمعیت
 خریه یه بو قدر خرج ایتمک! بو غیرتده شهنشاریگ
 حیاتی بزم باره مزده اولان خارجی ملتیک حقیر
 نظارینی بوچ ایتمک سیدر، مدنیانو ملتله بزه مدنیتمدن
 یوز چوندون، وحشی، وطنیک و ملتیک امدادینه
 چاتمین دیورلر. سبب؟ سبب بودر که حاجی کمی دولتاو
 مسلمانان دن مینی قره توپرافه کیدو بدو و کیده جکدر
 اما وطنه و ماته حاجی ایدن خدمتاریگ میندن برینی
 ایتمبولر.

حال حاضرده بادا سو بده آزیمی حاجیان وار؟
 چه فائیده! بو بیچاره! پوللاری صاندیقاره یغوب
 پیشک اسکینی ماریتانبن تکی ماریتایورار، بولار معاملیه
 پوللار و یروب—فقیر لر یگ ایوارینی یخیرلر... بولار
 گونده یش وقت نماز قیابو خداوند تالمدن نه استفائیه
 ایدیرلر؟ آنجاق دوئیگ آرتیقینی! السیز ایا قسین
 ییچار بولاره لارینی آچانده «بویونلاری آل بخاره
 تور باسینه» اوخشیان دولتی لریمز بو ییچاره فروراق
 ایله باخوب اولاری ییس سوزیه اوزلریندن رد
 ایدیرلر. شریعت قویان ذکوة و خمس بولاریگ

فکر لریندن بالمره چیخوب هله اوتانمبور لر کوز لرینی
 او دنیا یه تیکولر که خداوند عالم بولاری باغیشلیه جتدر.
 ای بیچاره لر! هر کاه امیدگیزی او دنیا یه باغیوبسگر
 آخرت گونینگ صاحینه نه جواب ویره جکدر؟ بلی: غیر
 آدمیگ مالی ایله میلیونلر قازانوبسگر. بیچاره فعله لری
 کیجه کوندوز ایشلدوب حذرینی کسوبسگر بو فکر یله که
 مین نفر فعله نیگ هر سه سیندن ایکی قپک کسین بر کونده
 ایکی مین قپک اولار دیوب دولت قازانوبسگر،
 کونده مین دفعه یالان دانشوب الله و پیغمبره آند
 ایچوب مشکل اولان ایشلر یگری کیچیر دوسگر،
 گوندوزلر اوز جینسیگه یوز مین قوی قازوب کیچلر
 طاوق پلوو ییوبن اوستیندن قلیان خورولدادوب
 اوزگه لر یگ غیبتینی ایدوبسگر، ایله ایکی دفعه مسجدلرده
 غیرلر یلسون ایشسون دیوب پوللار باغیشلیوبسگر
 و آدیگری اوجه سسیله دیدیردوب دعا ایتدوبسگر،
 آنجاق آدیگر حاجی اولسون دیوب مکة معظمه یه
 گیدوبسگر و گلنده تحنه لر کنوروب ایشگر کیچن آدملره
 بخشیش ایدوبسگر یا اینکه بره یش قیمته ساتوبسگر....

الله عظیم الشانیک سؤال لرینه جوابلر یگزر بولاری

اولا جندره؟ یوخسه اوز یگزه تسای و یروپ دیور سگر:
 بودواتی اولادیم ایچون فزانیمش که مدن صگره
 اوز گه یه محتاج اولمسه سون، یوخسه بونی اوز یگ
 ایچون ثواب ییلیر سن. هرکاه بیه درسه ای بد بخت
 خواب شفایده ایبش سن! سندن صگره بن یماناقیه
 قزاندیقیک دوات سینگ تر ییده اولان اولادیک اله
 دوشوب بر آزه دنده پوچ اولاجندره، چونکه سن
 بولیک قدرینی بیایدگ: جان تویمشدگ، یوز بن
 پیس عماری اوز یه قبول ایتدشدگ، اما اولادیک
 زحمتیک قدرینی بیایدوب سن ایا ریاه تو اولادیک بوی
 او ساعتاریه سیه جکدر. سندن صگره ایتسه گنه یخشدیر!
 بر گوز آچ گور: اولادیک سینگ حیاتیگده نه ایشار
 گوریر! کور، سن بد بخته ساعتده نیچه دغه سوکدیریر،
 گور مذهبه دینه نه نوع ایاه ریشخند ایتدیریر! بو هاه
 سینگ حیاتیگده، سندن صگره نه اولمقینی حس ایتیبوز سندی؟
 لاجاله وطنه دلمسه خدمت کوسا تر دیوردگ، اوز
 اولادیکه سه دمت ایدیدگ، یعنی اوگا لازیم اولان
 تریه ای ویردگ تاسنی هر ایکی دنیا ده یوزی قرا ایتیمیدی.
 سن همون او شخصاریگ جرگه سینده سن که آنجاق
 اوان گونی ادبلیک عادتینه گوره سکا رحمت دیبه جکار،

یعنی دیاده رحمت او خوب یور گده لعنت دیبه جکار...
 اوز حیاتیگده یمانقلیه جمع ایتدیکیک دولتیگ بر جزوی
 حصه سینی دینگ رونقینه و ملتیک خیرینه وصیت ایتسن
 امیدوار که پیس عماریگ بر وقتدن صگره یاددن
 اولودلنه. اما ایندیک حالیک بر دروست فکره کنور!
 بر ساعت دنیا نیک ایشاریندن: ذوق و صفاسیندن،
 زحمت و هشتقتیندن ال کوسوروب دوشون، گور که
 چکدیکیک زحمتلر، توپ ایتدیکیک بیلونلر نه اوز یگ
 ایچون نه اولادیک ایچون نه بودنیا و نه آخرت
 ایچون ایمیش....

بلی - بو جنس شخصاریگ آراسیندن جناب حاجی
 زین العابدین تقی یوفیک سیچیمکی بزیم غیر ملتار یالینده
 باشمز او جه اولدقه سیدر. حقیقت هرکاه حرمتاو حاجی
 علم تحصیل ایتیمیش اولسیدی اوتیک ملتیه و وطنه
 اولان خدمتاری اولیک شائینی او پایه ده اوجالتمزدی،
 لیجه که ایندی، چونکه حقیقی علم وطنه و ملتیه قوللوق
 ایتیمکی تریه ویریر. دوغرودر اوخویانلاریم ایراد
 دوته ییلرلر که علمار تحصیل ایدوب دوات صاحبی
 اولانلاریگ اکثری نه بو فکرده دکل؟ اولاره جواب
 بو اولور که همون علم صاحباری علملری تحصیل

ایدوبلر نه اخلاق اطوار لری دوزلمکدن اوتری، بلکه بر
صنعت او کرمک قصدیله علمیک دالیجه کیدوبلر. یوخسه
حقیقی علم که اناسیگ روحنی تمیز لیور، بو شخصلر ده
اواسیدی بولارده و طینگ و ملتیک فکرینده اولار دیلر.
چونکه هون علمیک تریه سی او گادر، نیجه که آتشیگ
طبعینده یاندیر مق وار... ییله علم حرمتلو حاجیده
اولمیه اولمیه بونیک خدمت لری هانسی عاقلی تعجیه
کسورمز؟ غیرتلو حاجینیگ وطنه، ملت و انسانه اولان
همتندن صگره خارجی ملت دیه ییلر لرمی: مسلمانلر—
نادان، وحشی، جماعت و دولت ایشینه یارامین طائفه در؟
دوغرودر چوخ آزدن، آنجاق تک تک تاییلار...
آنجاق ملتیک و وطنداشلاریگ بور جلا ریدر بو طور
فدا کار لریگ خدمت لرینه دروست دقت ایدوب قیمت
قویه لر. بز نه قلمیله بو شخصلر محترم ملریگ خدمت لرینه
انصافاً قیمت قویستاق. ~~ملریگ~~ ~~همت لری~~ حبیتم لری و
غیرت لری اوقدر گون به گون آرتار. بو وطن و ملت
پرست لره آنجاق بو لازیمدر نه ایکنه بر اوزگه شئی!
امید ایدیریگ که حرمتلو حاجینیگ و صیلری
او ذات محترمیگ یولبله کیدرب دینه و ملت خیر
خواه اولالار. بونده شهبه مز یوخدر، چونکه جناب

حاجینیگ و صیلری لازم اولان تربیه نی آلوب روا
کورمز لر که غیرتلو حاجینیگ کوزل ایشلری پوچ اوله!..
اهل قلم قرداشلاریمز بولاریگ ملت و اولان
خدمت لرینی نظر دن کیچیروب ملت تاریخینیگ صفحه لرینه
یازار لر، تا ایکنه استقبالده بالالاریمز اوخویوب قلب لری
شاد اولسون و کوز لری آچلسون: ییلسونلر که
بزده ده ملت غیرتینی چکنر و اریمش! دوشونسونلر که
هر چند بو شخصلر قبر بقایه کوچولر، اونگه ییله
اسملری ملتیک دیلنده حرمتیله ذکر اولنیر....

ن. نریمانوف

М. Ф. АХУНДОВ adına
Азербайжан Республикасы
Умуми-милети хатмасы
№ 2267